

بررسی و نقد دیدگاه‌های جوئل ریچاردسون در زمینه مهدویت

مهدی یوسفیان^۱

زهیر دهقانی آرانی^۲

چکیده

نگاه ادیان و مکاتب مختلف در مورد «آخرالزمان» و «منجی»، شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دارد. صاحب نظران هر یک از مذاهب نیز با استناد به منابع پذیرفته شده در مکتب خویش، به تبیین دیدگاه دینی در این زمینه می‌پردازند و گاه در موارد اختلافی، گریزی تخطئه‌وار به نگاه مذاهب دیگر در زمینه نجات در آخرالزمان می‌زنند. در سال‌های اخیر، جریانی فکری در میان گروهی از پیروان مسیحیت پروتستان شکل گرفته که در صدد اثبات تعارض شدید نگاه اسلام و مسیحیت در مورد حوادث آخرالزمان و ظهور منجی است. از جمله سردمداران این دیدگاه «جوئل ریچاردسون» است که با طرح نظریه «ضدمسیح اسلامی» شکل علمی و مستدلی به این تعارض داده و نظریه وی به طور گسترده‌ای مورد استقبال برخی دین‌مداران مسیحیت قرار گرفته است. این نوشتار، در گام اول به بررسی سابقه فکری ریچاردسون و زمینه‌های طرح و تقویت نظریه وی پرداخته و استادات او به منابع دینی مسیحیت و اسلام و نیز ادعاهای او را بررسی و ارزیابی کرده است. طرح اشکالات روشی و محتوایی سخنان ریچاردسون، ذکر وجوه مثبت و منفی تحقیقات او و نیز راستی‌آزمایی و نقد درون‌دینی و برون‌دینی آرای وی، به‌ویژه نظریه ضدمسیح اسلامی، از دیگر مباحث طرح شده در این مقاله است. روش تحقیقی این نوشتار، کتابخانه‌ای - نرم‌افزاری بوده و با نگاه توصیفی - تحلیلی نگاشته شده است. واژه‌های کلیدی: مهدویت، جوئل ریچاردسون، ضدمسیح اسلامی، مستشرقین.

Mahdi252@chmail.ir

۱. عضو هیأت علمی مرکز تخصصی مهدویت حوزه علمیه قم

۲. دانشجوی دکتری مبانی نظری اسلام دانشگاه تهران پردیس فارابی و دانش‌آموخته سطح ۳ مرکز

zdarani@yahoo.com

تخصصی مهدویت

اندیشه نجات و موعود باوری، در همه ادیان تاریخی و زنده بزرگ دنیا مطرح بوده است.^۱ آیین زردشتی، آیین هندو، آیین بودا، آیین کنفوسیوس، آیین دائو، یهودیت، مسیحیت و اسلام به عنوان پرمخاطب‌ترین ادیان کنونی جهان، همگی به نوعی این اندیشه را در خود مطرح کرده‌اند (محمدی، ۱۳۹۰: ۲۸۱-۲۷۹). البته باید توجه داشت اندیشه نجات و منجی موعود در هریک از این ادیان، در چارچوب مذهبی و فکری همان دین معنا می‌یابد و نباید انتظار داشت همه ادیان، به منجی و کارکردهای او شکل یکسانی بدهند. به عنوان مثال: در دین مسیحیت، منجی موعود، حضرت عیسی مسیح علیه السلام است که نجات او عرصه‌های فردی، جمعی، معنوی و اجتماعی را در بر گرفته و آموزه‌های این دین، به بازگشت او در آخرالزمان امیدواری می‌دهد. وی تجلی خداوند در زمین محسوب می‌شود که با ایمان به او، انسان‌ها نجات می‌یابند. وی برای برپایی پادشاهی خدا و داوری به جهان باز می‌گردد و دامنه عملکرد او کیهانی است. اگرچه در میان فرقه‌های مسیحی در شیوه و ترتیب زمانی وقایع ظهور دوباره مسیح تفاوت‌هایی وجود دارد؛ تقریباً همه مسیحیان بدین امر باور دارند (موحدیان عطار، ۱۳۸۹: ۲۵۷-۲۵۸ و توفیقی، ۱۳۸۴: ۲۱۴-۲۱۶). در اندیشه غالب مسلمانان، مهدی علیه السلام به عنوان منجی اسلامی معرفی گردیده که در آخرالزمان پدیدار شده و جهان را از عدل و خداخواهی پر خواهد کرد. اگرچه میان مذاهب اسلامی در مواردی همچون نسب، نوعی و شخصی بودن مهدی علیه السلام اختلافاتی دیده می‌شود؛ در اصالت، محوریت و کارکرد نهایی او، اختلافی اساسی در میان مسلمانان وجود ندارد (موحدیان عطار، ۱۳۸۹: ۲۶۰-۲۶۵). با تأمل در نگاه دو دین اسلام و مسیحیت، تشابهات و نزدیکی‌های فکری در زمینه نجات در آخرالزمان نزد این دو دین مشهود است؛ تا آن جا که برخی مستشرقان، حتی به گرت‌برداری اسلام از منجی‌گرایی ادیانی همچون یهودیت و مسیحیت و بازتعریف آن با عنوان «مهدویت» قائل گشته‌اند (موسوی، ۱۳۸۹: ۱۱۲ و ۱۲۷).

۱. شاید بتوان سیک، جینه یا شین تو را تنها ادیانی دانست که رگه‌های موعودباوری در آن‌ها کم‌رنگ است، یا دیده نمی‌شود (ر.ک: موحدیان عطار، ۱۳۸۹ گونه‌شناسی اندیشه منجی در ادیان: ۱۵).

نکته‌ای که در دو دهه اخیر، در میان برخی صاحب‌نظران و نویسندگان جوامع غرب مسیحی مطرح و در چند سال گذشته بدان بال و پر داده شده و تبلیغ رسانه‌ای وسیعی در مورد آن صورت گرفته؛ اندیشه‌ای است که اکنون با عنوان «ضدمسیح اسلامی» شناخته می‌شود.^۱ این نظریه - که توضیح آن در ادامه خواهد آمد، در پی اثبات تعارض کامل دیدگاه اسلام و مسیحیت در مورد آخرالزمان است؛ به گونه‌ای که منجی یک دین، ضدمنجی آیین دیگر است و عملاً مسیح‌های هریک از این ادیان مقابل دیگری خواهد ایستاد و جنگ نهایی خیر و شر، حاصل این تقابل خواهد بود. البته زمزمه‌های این‌گونه نظریات را می‌توان حتی به بیش از سه دهه پیش برگرداند؛^۲ ولی به صورت علمی و با استناد به کتاب مقدس مسیحیان، اولین بار این نظریه، پیش از سال ۲۰۰۰ طرح شد (Goodman, 2003:20-30) و در سال ۲۰۰۸ در کتاب «ضدمسیح اسلامی»، اثر جوئل ریچاردسون. شیوه ویژه و تطبیقی کار ریچاردسون از طرفی و تبلیغات رسانه‌ای شدید در مورد این نظریه، نام وی را بر زبان‌ها انداخت و در زمان کوتاهی دیدگاه و کتاب او در میان بسیاری از مسیحیان ترویج یافت.

شاید اولین سؤال در مورد ریچاردسون و دیدگاه او، جایگاه علمی و مقبولیت وی در میان محافل دانشگاهی و مذهبی باشد. متأسفانه در این زمینه؛ چنان که در ادامه خواهد آمد؛ اطلاعات کمی در دست است؛ ولی در این زمینه دو نکته قابل تأمل و دقت است:

۱. در بررسی آرا و اندیشه‌های مطرح شده در جوامع مختلف علمی و مذهبی، علاوه بر توجه به گوینده و صاحب نظریه، باید به خود دیدگاه و بُرد تبلیغی آن نگاه دوخت. چه بسیار نظریات مثبت یا منفی که توسط اشخاص ناشناس یا کم‌تر شناخته شده مطرح گردیده؛ اما

۱. این نظریه ابتدا با چنین نامی مطرح نمی‌شد و فقط اشاره‌هایی در مقالات و کتاب‌های برخی نویسندگان گذشته در این زمینه دیده می‌شد؛ ولی از آنجا که این اندیشه در کتاب "ضدمسیح اسلامی"، اثر ریچاردسون به صورت کامل و منقح مطرح و شایع شد، چنین عنوانی را برای این دیدگاه برگزیدیم.

۲. به عنوان مثال: در انتهای فیلم معروف «نوستراداموس؛ مردی که فردا را دید» (ساخته ۱۹۸۱ آرسن ولز)، منجی مسلمانان خدای وحشت و ترور خوانده می‌شود که در مقام سومین ضدمسیح (آنتی کرایست) علیه کشورهای غربی مسیحی جنگی جهانی آغاز خواهد کرد.

باب جدیدی در آن علم گشوده یا شکافی عظیم گسترده است. لذا بر اساس: «لا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ وَ أَنْظُرْ إِلَى مَا قَالَ» (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۷۴۴)؛ باید پیش از سؤال در مورد صاحب دیدگاه، نگاهی هم به اصل نظریه افکند و این مسئله به‌ویژه در مورد شبهه‌های دینی و پاسخگویی به آن ضرورت دارد.

۲. در مورد بسیاری نویسندگان و صاحب‌نظران، غالباً این رویکرد مطرح است که در دوران حیات، آن‌ها، به آرای ایشان توجه چندانی نشده و پس از مرگ یا در اواخر عمر، دیدگاه‌های ایشان مورد توجه قرار گرفته است. به تعبیر دیگر: بسیاری از صاحبان نظریات جدید، به «حجاب معاصرت» گرفتار گشته‌اند. لذا نباید به صرف عدم جایگاه و معروفیت، نظریات جدید را از دایره تضارب آرا خارج کرد.

معرفی اجمالی شخصیت و آثار ریچاردسون

نام دقیق «جوئل ریچاردسون» مشخص نیست؛ چنان‌که خود وی در نامه‌ای سرگشاده که در سپتامبر ۲۰۰۶ به آقای احمدی نژاد، رئیس‌جمهور سابق ایران نوشته؛ اذعان کرده که این نام مستعار بوده و به دلیل ترس از عکس‌العمل مسلمانان به وی و خانواده‌اش، مجبور شده اصل و نسب خود را مخفی نگاه دارد!^۱ این شخص که از نظر عقیدتی خود را صهیونیسم مسیحی معرفی می‌کند؛ اطلاعات نسبتاً خوبی از مفاهیم و مذاهب اسلامی، آیات قرآن و احادیث، به‌ویژه در موضوع آخرالزمان و موارد مرتبط با آن دارد و این مطلب با نگاهی مختصر به کتاب‌ها و مقالات وی قابل مشاهده است.

از زندگینامه، تحصیلات و دیگر موارد مرتبط با ریچاردسون اطلاع دقیقی در دسترس

1. Richardson, http://answering-islam.org/Authors/JR/open_letter_ahmedinejad.htm

۲. این ادعا با توجه به حضور مستمر وی در برنامه‌های مختلف، میزگردها و کنفرانس‌ها قابل توجه و تأمل است! قابل ذکر است علت ذکر شده برای به‌کارگیری نام مستعار به جای نام حقیقی، مورد اشکال و حتی تمسخر برخی صاحب‌نظران بوده است. به عنوان مثال رک: http://www.lamblion.com/articles/articles_islam6.php (Reagan).

3. <http://stephensizer.blogspot.com.es/2009/03/conversing-with-joel-in-shadows.html>

نیست. با این که بسیاری از اشخاص علمی و حتی رسانه‌ای، اطلاعات زندگی و کارنامه علمی خود را در معرض دیگران قرار می‌دهند؛ او چنین نکرده‌است. تنها راه‌هایی که شناخت و فعالیت‌های گذشته و حال او را ممکن می‌سازد، کتاب‌هایی است که از او به رشته تحریر درآمده و در تیراژ بالا و با تبلیغاتی وسیع در غرب چاپ شده و دیگر سایتی است که تحت نظر او فعالیت و گاهگاهی مطالبی از وی منتشر می‌کند. البته حضور نسبتاً زیاد وی در میزگردهای رسانه‌ای به عنوان پژوهشگر و کارشناس مباحث آخرالزمانی مسیحیت و اسلام، عامل و زمینه دیگری است که رویکرد فکری وی را نمایان می‌سازد. با توجه به عوامل مذکور در این مدت کوتاه، آثار بسیاری از ریچاردسون منتشر شده است. مجموع آثار وی را در دسته‌های زیر می‌توان طبقه‌بندی کرد:

۱. کتاب‌ها: ریچاردسون ۶ کتاب، به صورت مشترک یا مستقل، تألیف کرده است. این کتاب‌ها عبارتند از:
 - ۱-۱. ضدمسیح: منجی مورد انتظار اسلام (Antichrist: Islam's Awaited Messiah, 2006)؛
 - ۲-۱. چرا ما اسلام را رها کردیم: مسلمانان سابق بی‌پرده سخن می‌گویند (Why We Left Islam: Former Muslims Speak Out, 2008)؛
 - ۳-۱. جنگ خدایی با ترور: اسلام، پیشگویی و انجیل (God's War on Terror: Islam, Prophecy and the Bible, 2008)؛
 - ۴-۱. ضدمسیح اسلامی: حقایق تکان‌دهنده درباره ماهیت واقعیت هیولا (جانور) (The Islamic Antichrist: The Shocking Truth about the Real Nature of the Beast, 2009)؛
 - ۵-۱. هیولای (جانور) خاورمیانه: نگاهی مبتنی بر کتاب مقدس بر ضدمسیح اسلامی (Mideast Beast: The Scriptural Case for an Islamic Antichrist, 2012)؛
 - ۶-۱. وقتی یک یهودی بر جهان حکم می‌راند: آنچه کتاب مقدس در مورد نقش اسرائیل در تقدیر الاهی گفته است (When A Jew Rules the World: What the Bible Really Says about Israel in the Plan of God Antichrist, 2015).

نکته قابل توجه در مورد کتاب‌های ریچاردسون، شمارگان بسیار بالای برخی از آنهاست؛ مثلاً کتاب ضد مسیح اسلامی، در سال ۲۰۱۱ جزء پرفروش‌ترین کتاب‌های از دید مجله نیویورک تایمز معرفی شد (<http://www.nytimes.com/best-sellers-books/2011-03-06/e-book-nonfiction/list.html>) و بارها این اثر در لیست کتاب‌های پرفروش سایت‌های فروش کتاب، همچون سایت آمازون^۱ قرار گرفته‌است.

۲. مقالات و نوشته‌های دیگر: در ۶ سال اخیر، ریچاردسون مقالات بسیاری در مجلات (عمدتاً مجازی) و نیز سایت‌های اینترنتی نوشته است. از جمله مقالات وی که تعداد آن‌ها از ۵۰ مورد فراتر است، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱-۲. آیا اسلام آینده مورد انتظار ما خواهد بود؟ پژوهشی در مورد مباحث آخرت‌شناسی در اسلام و کتاب مقدس؛^۲
- ۲-۲. اعتقاد به مهدی: عقیده‌ای گسترده در جهان اسلام؛^۳
- ۳-۲. موشک‌های ایرانی با نوشته یا مهدی؛^۴
- ۴-۲. دلیل اهمیت نظریه ضد مسیح اسلامی چیست؟^۵؛

۱. به عنوان مثال: در بازدیدی که در بازه‌های مختلف در سال ۲۰۱۴م. و ۲۰۱۵م. از بخش کتاب‌های با موضوع «الهیات اسلامی» (Islamic Theology) در سایت پرمخاطب آمازون شده؛ این کتاب همیشه در میان ۵ کتاب اول بوده است

(http://www.amazon.com/gp/bestsellers/books/15755551/ref=pd_zg_hrsr_b_1_4_last)

2. "Will Islam Be Our Future? — A Study of Biblical and Islamic Eschatology",

<http://www.answering-islam.org/Authors/JR/Future/index.htm>, 2013/1/20.

مطالب این مقاله به شدت مشابه کتاب ضد مسیح اسلامی نوشته خود وی است و بعید نیست او همین مقاله را توسعه داده و به کتاب مزبور تبدیل کرده باشد.

3. "Belief in Mahdi: Widespread in Islamic world", <http://www.wnd.com/2012/08/belief-in-mahdi-widespread-in-islamic-world>, 2013/1/20

4. "Iran's missile emblazoned with 'Yeay Mahdi!'", <http://www.wnd.com/2010/08/195045>, 2013/8/10

5. "Why the Islamic Antichrist theory matters", <http://www.wnd.com/2012/07/why-the-islamic-antichrist-theory-matters>, 2013/1/20

۵-۲. بمب‌گذاران بوستون، منتظران مهدی؛^۱

۶-۲. آیا پیشگویی‌های کتاب مقدس اکنون در عراق و ایران در حال وقوع است؟^۲

با تأمل در عناوین مقالات و نوشته‌های ریچاردسون می‌توان دریافت اهم نوشته‌های وی در مورد پیشگویی‌های کتاب مقدس و تفسیر و تطبیق آن‌ها بر وقایع جاری است. البته او تنها دغدغه مذهبی نداشته و در سیاست، به‌ویژه در جهت مقابله با اسلام و کشورهای اسلامی نیز فراوان قلم‌فرسایی کرده است.

۳. **سایت و دیگر فعالیت‌های وی:** سایتی که تحت اشراف ریچاردسون فعال است، به نشانی (joelstrumpet.com) قابل دسترسی است. در این سایت نوشته‌ها و فعالیت‌های مهم ریچاردسون پوشش داده می‌شود. ریچاردسون فعالیت‌های رسانه‌ای و تبلیغی دیگری نیز دارد که از جمله مهم‌ترین آن‌ها مدیریت پروژه "i2 MINISTRIES" است که هدف آن فراهم کردن تمام مایحتاج مسیحیان برای جذب مسلمانان به مسیحیت معرفی شده است (<http://www.i2ministries.org>).

آرا و دیدگاه‌های ریچاردسون

نظریات ریچاردسون را می‌توان از میان کتاب‌ها، مقالات، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها و مطالب مندرج در سایت وی دریافت.^۳ گرچه موضوع این مقاله بررسی و نقد دیدگاه‌های ریچاردسون در حوزه مسائل مهدوی است؛ از آن‌جا که بحث‌هایی به عنوان مقدمه از جانب

1. "Boston Bombers: Expecting the Mahdi", <http://www.joelstrumpet.com/?p=4989>, 2013/6/10

2. "Is prophecy being fulfilled now in Iraq and Iran?", <http://www.wnd.com/2014/06/is-prophecy-being-fulfilled-now-in-iraq-and-iran>, 2014/10/20

۳. اگرچه اهمیت این منابع در یک سطح نیست؛ برای دریافت اطلاعات جامع و تکمیل پازل فکری وی چاره‌ای جز رجوع به همه موارد ذکر شده نیست. به همین علت سعی گردید هر مطلبی که اولاً، در دسترس بود و ثانیاً، به نحوی به موضوع بحث ارتباط داشت، مورد بررسی، ترجمه و تحلیل قرار گیرد. البته به دلیل اهمیت و معروفیت بالای کتاب وی (ضدمسیح اسلامی) مرجع اصلی بحث‌ها همین کتاب بوده است.

وی طرح گردیده و این بحث‌ها شالوده نظریه وی محسوب می‌شوند؛ نمی‌توان از آن مبانی صرف‌نظر کرد. لذا سعی می‌شود نکات کلیدی هر بحث گزینش شده و مطرح گردد و در بخش بعد تنها به نقد و بررسی نظریات ریچاردسون در مورد آخرالزمان و مهدویت پرداخته شود.

بنابر مطالب ذکر شده، تقسیم‌بندی زیر برای بررسی نظریات ریچاردسون صورت پذیرفته است:

الف) نظریات وی در مورد اسلام

ریچاردسون سعی زیادی دارد اسلام را دینی شیطانی و غیرالاهی نشان دهد تا به هدف نهایی خود که تطبیق اسلام و تعالیم آن با خصوصیات ضد مسیح کتاب مقدس است، نایل گردد! او اسلام را بزرگ‌ترین و تنها چالشی می‌داند که کلیسا پیش از رجعت مسیح با آن مواجه شده که تا زمان رجعت مسیح این مسئله برطرف نخواهد شد و هدف او از تلاش‌های فراوانش، آشنایی مسیحیان و اخطار به کلیسا در این مورد است (Richardson, 2008:12).

ریچاردسون با ذکر برخی قوانین و احکام اسلامی، آن‌ها را با تعالیم خداوند مغایر می‌شمارد که با عقل و حقوق بشر تعارض دارد؛ به عنوان مثال: وی اصلی‌ترین اشکال خود را بر حکم «جهاد» در اسلام وارد کرده (Richardson, 2008: 138) و جهاد را اصلی‌ترین عامل پیشرفت اسلام در آغاز کار می‌داند و همچون بسیاری مستشرقین دیگر مدعی می‌شود اسلام تنها با زور توانسته است مناطق مختلف را فتح کند. (Richardson, http://www.answering-slam.org/Authors/JR/open_letter_ahmedinejad.htm).

وی به طور متعدد در نوشته‌های خود، وجود قانون، «کتمان» (تقیه) در اسلام را متذکر می‌شود و مدعی است با وجود این قانون دیگر نمی‌توان به بی‌طرفی و راست‌گویی مسلمانان اعتماد کرد. وی اصلی‌ترین مورد استفاده این حکم اسلامی را هنگام مواجهه با دشمن می‌داند و مدعی می‌شود پیامبر گرامی اسلام ﷺ استفاده از این راهکار را به مسلمانان در چنین جایگاهی اجازه داده است (Richardson, 2008: 151-157).

نکته دیگری که در مورد اسلام مورد توجه ریچاردسون قرار گرفته، دشمنی اسلام با یهود

از صدر اسلام تاکنون بوده است. این مسئله برای وی دارای چنان اهمیتی بوده است که یک فصل کامل از کتاب خود را به آن اختصاص داده و در مقالات متعدد دیگر خود بدان اشاره کرده است (Richardson, 2008:113).

ب) نظریات وی در مورد نگاه آخرالزمانی اسلام

در مورد نگاه آخرالزمانی اسلام، ریچاردسون به سراغ نگاه اسلام به مهدی (به عنوان منجی اسلامی)؛ عیسی (به عنوان فردی که منجی اسلامی را یاری می‌رساند) و نیز دجال یا ضد مسیح (کسی که مقابل منجی اسلامی قرار می‌گیرد) رفته است. وی برای معرفی حضرت مهدی علیه السلام از نظر اسلام و مسلمانان، به سراغ احادیث رفته و ویژگی‌های زیر را در مورد مهدی از روایات برداشت می‌نماید (Richardson, 2008:34-56):

- مهدی، رهبری دینی است که نهضتی دینی در جهان به وجود می‌آورد؛ نهضتی که باعث می‌شود مردم اعتقاد پیشین خود را کنار گذاشته و همه، «الله» (خدای اسلام) را بپرستند.
- تصویر مهدی در احادیث اسلامی فردی نظامی، ستم‌پیشه و خونریز است که در طول جنگ‌هایی وسیع، رهبری کل جهان را به دست می‌آورد و خلافت اسلامی را برقرار می‌سازد.
- در طول جنگ‌های تحت رهبری مهدی، کافران - که همه غیر مسلمانان را شامل می‌شوند - به پذیرش اسلام مجبور می‌شوند و در صورت سرباز زدن از این امر همگی کشته می‌شوند.
- یکی از کارهای مهم مهدی، حمله به اسرائیل و قلع و قمع همه یهودیان است.
- طول زمان حکومت مهدی ۷ سال خواهد بود و در طول حکومت او پیمان صلحی میان اعراب و رومیان صورت می‌گیرد.

- مهدی قوانین حاکم را تغییر داده و تاریخ و زمان را تاریخ و زمان اسلامی خواهد کرد.
ریچاردسون در کتاب خود ادعا می‌کند عیسای معرفی شده توسط مسلمانان غیر از عیسی مسیح مورد انتظار مسیحیان است. برای اثبات این مطلب او به سراغ ویژگی‌های عیسی علیه السلام؛ به‌ویژه تصویری که مسلمانان از آمدن مجدد وی دارند، رفته و مواردی از آن‌ها را برمی‌شمرد. جمع‌بندی وی در مورد عیسای مورد انتظار مسلمانان چنین است (Richardson, 2008:57-62).

- مسلمانان از عیسی مسیح، برای تطمیع مسیحیان و اثبات حقانیت اسلام استفاده می‌کنند.

- عیسی به عنوان فرمانبردار مهدی و بر مناره‌ای سفید در دمشق ظهور می‌کند. او پیشوای سپاهی است که ده‌ها هزار یهودی پیرو دجال را قتل عام می‌کند.

- عیسای مسلمانان رهبری مذهبی است که با از بین بردن مسیحیت رایج، اسلام را به عنوان تنها دین بر روی زمین برقرار می‌سازد.

- «جزیه» در دوران مهدی برداشته می‌شود؛ چراکه با رجعت عیسی، جزیه دیگر پذیرفته نیست و تنها انتخابی که مسیحیان دارند، این است که اسلام آورند، یا بمیرند.

دجال یا ضدمسیح، شخصیت دیگری است که ریچاردسون به بررسی آن در روایات اسلامی پرداخته است. - او دجال را عنصری کلیدی در نگاه آخرالزمانی اسلامی می‌شمارد که به او در کتاب‌ها و روایات اسلامی توجه بسیار شده است. وی ویژگی‌های چندی از دجال می‌شمارد که عبارتند از:

- دجال ادعای خدایی می‌کند؛ قدرت معجزه کردن دارد و موقتاً قدرت را در تمام دنیا به دست می‌گیرد.

- او از یک چشم نابینا و کلمه کافر در بین چشمان وی و یا بر روی پیشانیش نوشته شده است.

- وسیله انتقال او یک قاطر بزرگ است و به همه شهرها و روستاها - به جز سه شهر مکه، مدینه و دمشق - وارد می‌شود تا هر انسان زنده را آزمایش و فریب دهد.

- او یهودی است و زنان و یهودیان از او پیروی می‌کنند و در آخر، توسط عیسی بن مریم کشته خواهد شد.

- مسلمانان نام دجال را نیز (همچون عیسی بن مریم) مسیح می‌دانند (Richardson 2008:73-78).

ج) نظریات وی در مورد نگاه مسیحیت و کتاب مقدس به آخرالزمان

ریچاردسون برای تکمیل نظریه خود در مورد ضدمسیح اسلامی، به سراغ عقاید مسیحیان و کتاب مقدس ایشان می‌رود و به بررسی عناصر، آخرالزمانی مورد اشاره در کتاب مقدس می‌پردازد.

از نظر وی شناخت کامل این عناصر برای مقایسه با دیدگاه آخرالزمانی اسلام کاملاً ضروری است. اکثر موضوعاتی که ریچاردسون به عنوان باور تمامی مسیحیان در مورد آخرالزمان مطرح می‌سازد، برداشت‌های وی از کتاب مقدس است و در موارد زیر خلاصه می‌شود:
<http://www.harunyahya.com/en/Richardson,2008:45,80,119,157,171,199>
 Harun-Yahyas-Interviews-and-Conversations/164671/mr-adnan-oktars-
 :(conversation-with

- خداوند، سرزمین اسرائیل را به یهودیان، چه مؤمن و چه غیر مؤمن، اختصاص داده و در آخرالزمان یهودیان با ظهور مسیحا در اورشلیم در آن مکان برای پرستش خدا مستقر می‌شوند.

- در هنگام بازگشت مسیح، یهودیان باقی‌مانده در جهان او را خواهند پذیرفت و مسیحی می‌شوند.

- موجودی خبیث که بنابر کتاب مقدس پیش از رجعت مسیح با نظام فاسد خود بر جهان حاکم می‌شود با عناوین مختلفی همچون ضدمسیح، وحش (جانور یا هیولا)، مرد گناه و تباهی، یا یاجوج در کتاب مقدس توصیف شده‌است.

حکومتی که دجال بنا می‌کند، گرچه در ظاهر کل جهان را شامل می‌شود؛ به احتمال زیاد منظور از تمامی کشورها و مردم در توصیف حکومت او، «وسعت فراوان» است؛ ولی قدر مسلم آن است که مناطق اطراف اسرائیل را در بر می‌گیرد.

- مناطقی که به عنوان لشکریان دجال در کتاب‌های مقدس آمده‌است، همه کشورهای اسلامی هستند. بنابراین، کلیسا باید این افکار پوچ را که اسلام پیش از آمدن مسیح از بین خواهد رفت، کنار بگذارد و خود را برای مقابله با اسلام آماده کند.

- با توجه به اشارات کتاب مقدس، ضدمسیح مردم را به پرستش خود تحریک کرده و وا می‌دارد.
 - به گفته کتاب مقدس، دجال شخصی را هم تحت عنوان «پیامبر دروغین» به عنوان حامی خود به همراه دارد که یکی از نقش‌های اصلی این پیامبر دروغین، آوردن نشانه‌ها و معجزات اغوا کننده‌است.

- بنابر کتاب مقدس کشتار عظیمی در آخرالزمان صورت می‌گیرد که سه مشخصه این کشتار عبارتند از:

«سراسری و عمومی بودن»؛ «وجود سیستمی اعتقادی در پس این کشتار»؛ به طوری که خود را منصوب خداوند می‌شمارد و «انگیزه کسانی که به کشتار مردم می‌پردازند»؛ به این نحو که انگیزه آنان را تقرب به خدا رقم می‌زند. روش اولیه و پایه‌ای این کشتار، زدن سر افراد است.

جمع‌بندی موارد پیش گفته، نظریه خاص و معروف ریچاردسون را نتیجه داده است. مهم‌ترین ارکان نظریه ریچاردسون را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

۱. نگاه آخرالزمانی اسلامی در تقابل با نگاه آخرالزمانی مسیحیت است؛ چراکه شیطان، خواست و اراده خود را در قالب نگاه آخرالزمانی اسلام به مسلمانان باورانده است.
۲. ویژگی‌ها، علائم و رفتارهای منجی مسلمانان که با نام «مهدی» شناخته می‌شود، با نشانه‌ها و رفتار ضد مسیح کتاب مقدس مطابق است.
۳. عیسایی که مسلمانان معتقدند به یاری مهدی می‌شتابد، عیسی مسیح موعود کتاب مقدس نیست، بلکه با پیامبر دروغینی که ضد مسیح را یاری می‌کند، مشابهت دارد.
۴. دجال که عنصری مذموم در دیدگاه آخرالزمانی اسلامی است، با منجی مسیحیان (عیسی مسیح) ویژگی‌های مشابه فراوانی دارد.
۵. بنابر آنچه از کتاب مقدس برداشت می‌شود، پیش از رجعت مسیح، خلافت اسلامی، بخش وسیعی از خاورمیانه و اطراف آن را در برمی‌گیرد که اسرائیل را تصرف کرده و بسیاری از مسیحیان و یهودیان را می‌کشد؛ ولی این حکومت بیش از ۷ سال دوام ندارد و با آمدن عیسی مسیح شکست خورده و برچیده می‌شود (Richardson, 2008:47-48).

بررسی افکار و نظریات

از آن‌جا که اشکالات ریچاردسون بر اسلام، پایه بسیاری اشکالات وی در حوزه مهدویت است، بررسی و نقد این نظریات ضروری به نظر می‌رسد؛ ولی از آن‌جا که اولاً، غالب این

اشکالات توسط دیگر مستشرقان مطرح شده و علمای بزرگ اسلام به آن‌ها پاسخ داده‌اند^۱ و از سوی دیگر این مقاله درصدد نقد دیدگاه‌های ریچاردسون در زمینه آخرالزمان و مهدویت است؛ از نقد آن‌ها خودداری می‌شود. همچنین، ریچاردسون از جمله مسیحیان پروتستانی محسوب می‌شود که شدیداً به تقارب زمانی آخرالزمان و ظهور علائم آن - با توجه به تفسیری که از آیات کتاب مقدس در این زمینه دارد- معتقد است؛ در حالی که در مقابل این دیدگاه، تعداد کثیری از علمای مسیحیت قرار گرفته و به نقد شدید این تفکر برخاسته‌اند که بررسی این موضوع نیز خارج از هدف این مقاله است. لذا در ادامه تنها به دیدگاه‌های آخرالزمانی ریچاردسون پرداخته و به طور ویژه نظریه «ضدمسیح اسلامی» وی مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد.

الف. نقد نظرات وی در مورد نگاه مسیحیت و کتاب مقدس به آخرالزمان

در مورد نظریات ریچاردسون در حوزه عقاید مسیحیت و تفسیر کتاب مقدس بحثی مفصل و مبنایی مورد نیاز است و بی‌تردید بدون شناخت پشتوانه عقیدتی و مذهبی او نمی‌توان برخی تعابیر وی را تحلیل کرد. این مطلب از آن‌جا اهمیت بیش‌تری می‌یابد که تفاسیر وی از کتاب مقدس، گفته‌هایی منحصر به فرد بوده و در بسیاری موارد، حتی هم‌کیشان وی

۱. علمای مسلمان در پاسخ به اشکالات متعدد مستشرقین کتاب‌های بسیاری تألیف نموده‌اند؛ از جمله «مستشرقان و قرآن»، نوشته دکتر محمد حسن زمانی و یا «دفاع عن القرآن ضد منتقدیه»، نوشته دکتر عبد الرحمن بدوی که در دفاع از قرآن نگاشته شده‌اند و کتاب «مستشرقان و پیامبر اعظم ﷺ»، نوشته دکتر حسین عبدالحمیدی که به طور عمده در مورد شبهه‌های منتقدان در موضوع سیره پیامبر اعظم ﷺ نگاشته شده است. همچنین بسیاری دانشمندان غربی که جانب انصاف را در نوشته‌های خود رعایت کرده‌اند؛ در این جهت تألیفات چندی داشته‌اند؛ از جمله کتاب «عذر تقصیر به پیشگاه محمد و قرآن»، نوشته جان دیون پورت و نیز «تاریخ تمدن اسلام»، اثر جرجی زیدان. همچنین در زمینه شبهه‌های عمومی ریچاردسون علیه جهاد، تقیه و... می‌توان به منابع زیر مراجعه کرد:
مصطفی، آخوندی، «نظام دفاعی اسلام»، ص ۷۲ و مرتضی، مطهری، «جهاد»، صص ۶۶-۶۸ و نعمت‌الله، صفری، «نقش تقیه در استنباط»، ص ۲۰۱ و جعفر، سبحانی، «تقیه در شرایع پیشین و اسلام»، مجله کلام اسلامی، تابستان ۱۳۸۹، شماره ۷۴.

برداشت‌هایی متفاوت داشته‌اند. در این زمینه مطالب زیر قابل تأمل و توجه است:

۱-۱. دیدگاه ریچاردسون در مورد آخرالزمان، تنها یکی از دیدگاه‌های علمای مسیحیت در مورد آخرالزمان و حوادث آن است. در حقیقت باید چنین گفت: از میان دیدگاه‌های متعددی که مسیحیان در مورد آخرالزمان دارند، او دیدگاهی را برگزیده که با سناریوی آخرالزمانی وی همگام باشد. مشکل اول و مهم ریچاردسون در استفاده بیش از حد از بخش عهد قدیم کتاب مقدس و ارجاع فراوان به آن است. اگرچه عهد قدیم همچون عهد جدید جزئی از کتاب مقدس و نزد مسیحیان، به ویژه شاخه پروتستان از اهمیت والایی برخوردار است؛ چنانچه در بخش‌های مختلف اناجیل و رساله‌های عهد جدید آمده^۱، این کتاب مقدم بر عهد قدیم است و نمی‌توان هرچه در عهد قدیم آمده به آخرالزمان نسبت داد. این مشکل، به‌ویژه وقتی نمود بیش‌تری پیدا می‌کند که ریچاردسون در صدد برآمده برخی عبارات این دو قسمت را به صرف تشابه لغتی به یکدیگر ارتباط دهد. این‌گونه برداشت از کتاب مقدس اشکالی است که دانشمندان الاهیات مسیحی، همچون دکتر استیفان سایزر صریحاً به ریچاردسون وارد کرده‌اند (Sizer, <http://stephensizer.blogspot.com/2009/03/conversing-with-joel-in-shadows.html>).

۲-۱. کتاب مقدس، به‌ویژه کتاب مکاشفات یوحنا، در مورد دجال و آخرالزمان مطالبی عنوان کرده؛ ولی نشانه‌ها و ویژگی‌های گفته شده در این موارد استعاره‌ای و کنایی بوده و فهم آن‌ها پژوهشی عمیق و همه‌جانبه می‌طلبد. تلاش ریچاردسون برای معنادهی به این مفاهیم، کنایه‌ای بدون استنادات متقن و مورد انتقاد بسیاری از مفسرین و عالمان مسیحی قرار گرفته است (Reagan, www.lamblion.com/articles/articles_islam4.php). اشکال دیگر ریچاردسون تلاش وی در تطبیق معانی ذکر شده در عبارات کتاب مقدس با اماکن، اشخاص و حوادث گذشته و حال است و این روش تحلیل - که به صرف تشابهات ساده و حدس و گمان صورت می‌گیرد - نظریه وی را در حد ایده‌ای غیر پژوهشی و کم‌ارزش

۱. از جمله در رساله عبرانیان، ۸:۱۳ چنین آمده است: «پس چون تازه گفت، اول را کهنه ساخت؛ و آنچه کهنه و پیر شده است، مشرف بر زوال است.»

پایین آورده است. جالب توجه این که بیش‌ترین نقدها از جانب دیگر هم‌کیشان وی؛ یعنی اندیشمندان صاحب‌نام پروتستان و در همین مورد به ریچاردسون وارد شده است (Osborne, [http://eschatologytoday.blogspot.com.es/2012/02/response-to-\(joel-richardson-s-perceived.html](http://eschatologytoday.blogspot.com.es/2012/02/response-to-(joel-richardson-s-perceived.html)). ارتباطی بخش‌های مختلف کتاب مقدس، به صرف تشابه عبارات (Smith, www.lamblion.com/articles/articles_islam4.php)؛ دستکاری برخی عبارات کتاب مقدس که معنایی واضح و روشن دارند (Reagan, Ibid) و نیز عدم توجه به قسمت‌هایی از کتاب مقدس که با نظریه وی تعارض دارد (انجیل متا، ۲۴:۳۶)؛ از دیگر اشکال‌هایی است که به دیدگاه ریچاردسون در مورد پیشگویی‌های کتاب مقدس درباره آخرالزمان می‌توان وارد دانست.

۲. نقد دیدگاه‌های وی در مورد نگاه اسلام به آخرالزمان

در مورد دیدگاه اسلام در مورد جایگاه و کارکرد حضرت عیسی بن مریم علیها السلام در آخرالزمان و نیز شخصیت دجال، نکات زیر قابل تذکر است:

۱-۲ با تمام اعتقادی که به تمام ادیان الهی داریم؛ از جمله آن که همگی در زمان خود بر حق بوده‌اند؛ مطابق نظر مسلمانان، با ظهور و بعثت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم باید بقیه ادیان در دو بخش اعتقاد و عمل کنار گذاشته شده و دین اسلام به عنوان آخرین و کامل‌ترین دین پذیرفته شود (بقره: ۵ و ۲۸۴). همین دین آخرین است که با ظهور منجی اسلامی در پهنه گیتی گسترده می‌شود و مورد تبلیغ قرار می‌گیرد. بر این اساس، همزمان با رجعت حضرت عیسی مسیح علیها السلام این پیامبر الهی به دین اسلام که مکمل دین مسیحیت است، می‌گردد و به مبلغ این دین - که جانشین پیامبر آخرین و پیشوای مسلمین است - می‌پیوندد. نشانه این پیوند نیز در روایات متعددی که از طریق شیعه و سنی وارد شده، اقتدای ایشان به نماز امام مهدی عجل الله تعالی فرجه است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۸: ۴۲؛ نعمانی، ۱۳۹۷: ۷۵؛ بخاری، ۱۴۲۱، ج ۳۴۴۹ و مسلم، بی تا، باب نزول عیسی بن مریم، ح ۲۴۴).

۲-۲. نظر علمای اسلامی، اعم از شیعه و سنی، در مورد ماهیت دجال، ویژگی‌ها و هدف وی بسیار متفاوت است و شاید منشأ این تفاوت دیدگاه، احادیث متفاوت و بعضاً متناقض

باشد؛ علاوه بر آن که بسیاری احادیث از نظر سندی، یا متنی مخدوش و مشکوک هستند (طبسی، ۱۳۸۸: ۲۴۹-۲۵۶). به هر حال، اصل وجود دجال از نظر بیش‌تر علمای اسلامی پذیرفته شده؛ ولی در مورد خصوصیات او، از جمله شخص بودن یا جریان بودن وی (صدر، ۱۳۸۴: ۱۴۱ و ۱۴۲)؛ و این که آیا این خصوصیات واقعی یا کنایی است؛ میان علمای اسلامی اختلاف دیدگاه وجود دارد. همچنین تعبیر «المسیح الدجال» و یا «المسیح الکاذب» برای دجال که ریچاردسون مدعی برداشت همنامی او با عیسی مسیح است؛ برداشت شده از خود روایات است (مسلم، بی تا، ج ۴: ح ۲۹۳۸) و به ادعای او ربطی ندارد.

۲-۳. در این که آیا امام مهدی علیه السلام قاتل دجال خواهد بود، یا حضرت عیسی علیه السلام وی را می‌کشد؛ در روایات اختلافاتی دیده می‌شود. اگرچه بیش‌تر روایات اهل سنت، حضرت مسیح علیه السلام را قاتل دجال معرفی می‌کنند (مسلم، بی تا، ح ۲۹۲۷؛ ترمذی، بی تا، ح ۲۲۴۶ و ابی داود، بی تا، ح ۴۳۳۴)؛ در روایات شیعی این امر به امام مهدی علیه السلام نسبت داده شده است (ابن بابویه، ۱۳۹۵، ج ۱: ۳۳۵). البته در برخی روایات شیعی نیز خود حضرت عیسی علیه السلام به عنوان شخص مباشر در قتل دجال نام برده شده است.^۱ به نظر می‌رسد، ضمن چشم پوشی از بحث‌های سندی، جمع این روایات را بتوان این‌گونه عنوان کرد که عیسی علیه السلام به دستور امام مهدی علیه السلام این امر را صورت خواهد داد و بنابراین، نسبت قتل به هر دو ایشان صحیح است.^۲

۳. نقد نظریه ضد مسیح اسلامی

نتیجه‌گیری نهایی ریچاردسون در تطبیق منجی اسلامی با ضد مسیح کتاب مقدس، حاصل مقدماتی است که برخی از آن‌ها، از جمله اشکال‌هایی که به تاریخ و احکام اسلامی وارد شده است؛ به دلیل مطرح شدن توسط دیگر مستشرقان در طول تاریخ و پاسخ‌دهی علمای اسلامی به این اشکال‌ها، در این نقد مورد بحث قرار نمی‌گیرد؛ ولی موارد دیگری نیز

۱. «يُنزِلُ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنَ السَّمَاءِ وَيَقْتُلُ اللَّهُ الدَّجَالَ عَلَى يَدَيْهِ» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۲۴: ۳۲۸).

۲. این مطلب از ظاهر برخی روایات نیز قابل اثبات است. به عنوان مثال: «يَا عِيسَى أَرْفَعُكَ إِلَى ثُمَّ أَهْبِطُكَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ... وَتُتَعِينُهُمْ عَلَى اللَّعِينِ الدَّجَالِ»، (ک: ابن بابویه، ۱۳۹۵، ج ۱: ص ۱۶۰).

از نظر تطبیقی باقی مانده که فارغ از صحت یا عدم صحت اطلاعات و برداشت‌های ریچاردسون از مسیحیت و کتاب مقدس، قابل بحث و بررسی است. در این زمینه موارد زیر قابل ذکر است:

۱-۳. حرکت موعود اسلامی جهانی بوده و به خاورمیانه محدود نیست. دیدگاه‌های ریچاردسون بر محور اورشلیم (بیت المقدس) طرح‌ریزی شده و از نظر او محدوده فعالیت ضد مسیح کتاب مقدس و مهدی اسلامی، تنها خاورمیانه و اطراف کشور فلسطین (اسرائیل) شمرده شده است؛ حال آن که چنین ادعایی از نظر مسلمانان پذیرفته نیست و آیات قرآن (انبیاء: ۱۰۵ و نور: ۵۵) و احادیث اسلامی (حاکم، ۱۴۱، ح ۸۴۳۴ و ۸۴۳۸؛ احمد حنبل، ۱۴۲۱: ح ۱۱۲۲۳ و ۱۱۳۱۳؛ طوسی، ۱۴۱۱: ۱۷۸ و ابن بابویه، ۱۳۹۵، ج ۱: ۲۸۴)؛ صراحتاً بر حکومت امام مهدی علیه السلام بر سراسر زمین دلالت می‌کنند. البته یکی از کانون‌های اصلی درگیری، خاورمیانه و شامات است؛ ولی سرزمین‌های دیگری همچون عربستان، خراسان و ایران نیز در روایات به عنوان مکان‌های درگیری نام برده شده که از هسته اصلی مورد ادعای ریچاردسون (بیت المقدس) فاصله دارند.

۲-۳. منجی اسلامی عدل‌محور و توحیدمحور است و به هیچ عنوان کسی را به پرستش خود دعوت نمی‌کند؛ چراکه در صورت چنین دعوتی مسلمانان، مطابق دستورات اسلامی از او بیزار می‌گشته و جدا می‌شوند. این مطلب چنان واضح و آشکار است که حتی دکتر ریگان نویسنده و مفسر معروف مسیحی بدان معترف است. او می‌نویسد:

من متأسفم ولی باور این امر [که رهبری اسلامی ادعای خدایی کند و مسلمانان آن را بپذیرند] برای من بسیار سخت و دشوار است. برای من پذیرش این امر نزد مسلمانان مثل این است که بگوییم شب، روز است یا روز شب است... برای این که فردی بخواهد انسانی را خدا بداند، باید مسلمان بودن خود را کنار بگذارد (Reagan, www.lamblion.com/articles/articles_islam6.php).

۳-۳. آنچه در زمینه کشتار و به‌خصوص شیوه کشتن موعود اسلامی گفته شده، صحت نداشته و بی‌اساس است (منتظری، ۱۳۸۷: ۲۱۰-۲۳۰). به عکس، مطابق روایات اسلامی بسیاری از مردم به واسطه رفتار نیکو و حجت‌هایی که امام مهدی علیه السلام اقامه می‌کند، به

ایشان ایمان آورده و پیرو امام می‌شوند. تنها عده کمی که به واسطه عناد مقابل امام می‌ایستند و به پذیرش دین حق حاضر نمی‌شوند، به مجازات می‌رسند.

۳-۴. یکی از مهم‌ترین مقدمات نظریه ریچاردسون، در مورد شیوه رفتاری امام مهدی عجل الله تعالی فرجه در مواجهه با اهل کتاب، به‌ویژه یهودیان است. وی مدعی است مهدی عجل الله تعالی فرجه همه غیر مسلمانان را به پذیرش اسلام مجبور کرده و در صورت عدم پذیرش اسلام، ایشان را گردن می‌زند. این شیوه، به‌ویژه در مورد یهودیان که لشکریان دجال نیز هستند، شدیدتر خواهد بود. در این زمینه نکات زیر قابل تأمل است:

الف) در مورد اجبار اهل کتاب به پذیرش اسلام، اگرچه از برخی روایات برداشت می‌شود که حکومت امام، شرق و غرب عالم را فرا می‌گیرد و همه غیر مسلمانان می‌بایست مسلمان شوند، وگرنه از میان خواهند رفت؛^۱ در مقابل این روایات، ظاهر برخی آیات قرآن^۲ و نیز روایات^۳ بر حضور اهل کتاب در دوران حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه اشاره دارند. وجه جمع همه آیات و روایات آن است:

اولاً بیش‌تر اهل کتاب با روشن شدن حقیقت و مشاهده نشانه‌های آشکار توسط حرکت اصلاحی امام عصر عجل الله تعالی فرجه و کنار رفتن حجاب‌های پیش‌روی فطرت آدمیان، به اسلام ایمان می‌آورند؛ ثانیاً: اهل کتابی که باقی می‌مانند، عقاید مشرکانه خویش را کنار نهاده و موحد می‌شوند؛

۱. به عنوان مثال در روایتی امام کاظم عجل الله تعالی فرجه در ذیل آیه ۸۳ سوره آل عمران فرمودند: در وقت ظهور، اسلام بر یهود و ترسایان و صابئین و زندیقان و مرتدان و کافران شرق و غرب زمین، عرضه می‌شود. هر کس مسلمان شد، می‌باید نماز و روزه و سایر واجبات را به جای آورد و هر کس ابا و ورزید کشته می‌شود. تا در روی زمین همه موحد باشند... صاحب این امر، مثل پیامبر، جزیه نمی‌پذیرد» (عیاشی، ۱۳۸۰: ج ۱، ۱۸۳).

۲. مانند آیه ۱۴ سوره مائده: «... فَأَعْرَبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ...» که ظاهر آن باقی ماندن و عداوت بین اهل کتاب تا روز قیامت است.

۳. مانند این روایت که از امام صادق عجل الله تعالی فرجه است: «عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عجل الله تعالی فرجه قَالَ... قُلْتُ فَمَا يَكُونُ مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ عِنْدَهُ قَالَ يُسَالِمُهُمْ كَمَا سَالَمَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَيُؤَدُّونَ الْجَزِيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ»؛ به امام صادق عجل الله تعالی فرجه عرض کردم: با کافران ذمی چه می‌کند؟ فرمود: «مانند پیغمبر با آن‌ها صلح می‌کند و آن‌ها نیز با ذلت تمام به وی جزیه می‌دهند...» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۲: ۳۷۶).

ثالثاً: این عده در ابتدای دوران ظهور حضور دارند و به تدریج با آشکارشدن حقیقت و اتمام حجت با ایشان تنها گروهی باقی خواهد ماند که لجوج و عنود بوده و با وجود روشنی راه، در مقابل آن می‌ایستند. این عده که بسیار کم هستند، به قتل محکوم خواهند بود. این نظریه، دیدگاه بسیاری علما، از جمله مرحوم علامه مجلسی (مجلسی، ۱۴۰۴: ج ۲۶، ۱۶۰)؛ شهید سید محمد صدر (صدر، ۱۳۸۴: ۶۱۲) و نیز آیت الله مکارم شیرازی (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۲۸۸) است.

۴. در مورد برخورد خشونت‌بار و کینه‌آمیز مهدی عجله الله تعالی فرجه له و مسلمانان پیرو او با یهودیان نیز باید گفت منشأ این اتهام ظاهر یک روایت (بخاری، ۱۴۲۱: ح ۲۹۲۶ و مسلم، بی تا، باب الفتن و اشراط الساعة، ح ۲۹۲۲) است که علاوه بر تشکیک‌هایی که در منبع و سند آن شده، نمی‌توان آن را مستقیماً به دوران پس از ظهور مرتبط دانست؛^۱ لکن در صورت وقوع این امر در زمان قیام امام مهدی عجله الله تعالی فرجه له؛ چنان‌که در شیوه رفتاری ایشان با اهل کتاب ذکر گردید؛ رفتار امام بر مدارا و اتمام حجت مبتنی است و حکم به قتل یهودیان، به صورت عام، به هیچ عنوان پذیرفتنی نیست.

۵. روایتی که در مورد پیمان ۷ ساله امام مهدی عجله الله تعالی فرجه له با یهودیان مورد استناد قرار گرفته^۲، به دلایل چندی خلاف برداشت نویسنده است:

۱-۵. حدیث مورد استناد ریچاردسون، در میان روایات اسلامی و نزد علمای مسلمان

۱. این حدیث؛ چنانکه مسلم و دیگر محدثین تقسیم‌بندی کرده‌اند؛ جزو احادیث اشراط الساعة می‌باشد و اشراط الساعة (وقایع پیش از قیامت) است و اشراط الساعة لزوماً با زمانه ظهور امام مهدی عجله الله تعالی فرجه له مترادف نیست.

۲. متن حدیث مورد استناد ریچاردسون چنین است: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَيَكُونُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الرُّومِ أَرْبَعُ هُدُنَ، تُقُومُ الرَّابِعَةُ عَلَى يَدِ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ هِرَقْلٍ يَدُومُ سَبْعَ سِنِينَ»، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ يُقَالُ لَهُ الْمُسْتَوْرِدُ بْنُ غِيلَانَ (جیلان): يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ إِمَامُ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «مِنْ وُلْدِ أَرْبَعِينَ سَنَةً كَانَ وَجْهُهُ كَوَكَبِ دُرِّيٍّ، فِي خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ أَسْوَدٌ، عَلَيْهِ عَبَاءَتَانِ قَطَوَانِيَّتَانِ، كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ بَنِي إِسْرَائِيلَ، يَمْلِكُ عِشْرِينَ سَنَةً يَسْتَخْرِجُ الْكُنُوزَ، وَيَفْتَحُ مَدَائِنَ الشُّرَكِ» (طبرانی، ۱۴۰۴: باب الصاد، من اسمه الصعب رقم ۷۴۹۵).

دارای جایگاه مهمی نیست. این حدیث منبع مستقل شیعی نداشته^۱ و اولین ناقل حدیث در میان اهل سنت، طبرانی (طبرانی، همان) است که کتاب‌های او در میان جوامع حدیثی عامه جایگاه چندانی ندارد. بقیه کتاب‌ها هم با تفاوت مختصری همان متن طبرانی را نقل کرده‌اند.^۲

۵-۲. در دلالت حدیث نیز نکاتی دیده می‌شود که جای تأمل و دقت دارد؛ اول این‌که منظور از «رومیان» در متن حدیث: «سَيَكُونُ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ الرُّومِ أَرْبَعُ هُدُنٍ...»، چیست؟ آیا کشورهای غربی که غالباً مسیحی هستند، مصادیق کنونی آن‌ها هستند؛ چنانکه نویسنده کتاب ادعا می‌کند؛ و یا به منطقه روم قدیم (قسطنطنیه و شامات) نیز اطلاق می‌شود؟ نکته دوم این‌که مطابق آیات و احادیث که به برخی از آن‌ها در مباحث قبل اشاره گردید، با ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه حکومت ایشان در کل جهان استقرار خواهد یافت و حتی اگر اهل کتاب با شرایط ذمه در آن دوران باقی بمانند، باز صاحب حکومتی نخواهند بود. بنابراین، حتی در صورت پذیرش متن روایت، می‌بایست این پیمان را قبل از استقرار امام مهدی عجل الله تعالی فرجه بر کل جهان دانست. علاوه بر آن که طبق حدیث، میان مسلمین با رومیان پیمانی صورت می‌گیرد، نه میان یهودیان و اسرائیل؛ حال آن‌که در عبارت ریچاردسون تنها پیمان ضد مسیح با اسرائیل ذکر شده است. واسطه بودن شخص یهودی، حتی در صورت اثبات، صورت مسئله را تغییر نمی‌دهد.

۶. از دیگر مواردی که ریچاردسون در نظریه خود چشم بر آن بسته؛ بحث همراهی حضرت عیسی بن مریم علیها السلام با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه در حرکت اصلاحی نهایی است. این نکته که در منابع متعدد شیعی و سنی ذکر و توسط علمای اسلامی مکرراً عنوان شده است (بخاری، ۱۴۲۱، ج ۳: ۳۴۴۹؛ مسلم، بی تا، باب نزول عیسی بن مریم، ج ۲: ۲۴۴؛ نعمانی، ۱۳۹۷: ۷۵ و

۱. اولین کتاب شیعی که این حدیث را نقل کرده «بشاره الاسلام» است که آن نیز از معجم طبرانی نقل نموده است (ر ک: کاظمی، بی تا: ۳۹۰).

۲. لیست کتاب‌هایی که این حدیث یا مشابه آن را ذکر کرده‌اند، در نشانی زیر آمده است: (جمعی از نویسندگان، (معجم الأحادیث الإمام المهدی عجل الله تعالی فرجه، ج ۲: ۱۲۶-۱۲۸).

کلینی، ۱۴۰۷، ج ۸: ۴۲)؛ بستری همگرایانه جهت همراهی مسلمانان و مسیحیان در دوران پس از ظهور فراهم می‌آورد و تاثیر به‌سزایی در پذیرش عمومی و تشکیل حکومت عدالت‌منشانه خواهد داشت.

۷. علاوه بر موارد مذکور، در نگاه شیعی به نکاتی بر می‌خوریم که با مفروضات ریچاردسون در مورد نگاه آخرالزمانی اسلام تنافی بیش‌تری دارد. به عنوان مثال: دجال عنصری محوری در نگاه آخرالزمانی شیعی نیست^۱ و برخلاف آنچه ادعا شده، تصرف بیت‌المقدس مشخصه اصلی امام مهدی علیه السلام نزد شیعیان نیست و حرکت امام مهدی علیه السلام بر محور اورشلیم نمی‌گردد، بلکه این حرکت از مکه آغاز شده و به تدریج عالم‌گیر می‌شود. همچنین امام مهدی علیه السلام اورشلیم و بیت‌المقدس را به عنوان مقرر حکومت خویش بر نمی‌گزیند؛ بلکه مطابق روایات شیعی شهر کوفه چنین جایگاهی دارد (طوسی، ۱۴۱۱: ۴۷۵).
بنابر آنچه گفته شد، نظریه ریچاردسون بر پیش‌فرض‌هایی مبتنی است که در بسیاری از آن‌ها تردید وجود دارد و اصل نظریه وی را به چالش دچار می‌کند. به عنوان مثال: جهانی بودن حکومت امام مهدی علیه السلام (و نه منحصر بودن به خاورمیانه) و یا برقراری نظام توحیدی توسط ایشان (و نه دعوت به پرستش خویش) با اصل تطبیق مهدی مسلمانان با ضدمسیح کتاب مقدس که بنا به ادعای ریچاردسون حکومتی منطقه‌ای داشته و به پرستش خود دعوت می‌کند؛ منافات اساسی دارد. تطبیقات دیگر ریچاردسون، همچون معادل قرار دادن پیامبر دروغین کتاب مقدس با عیسی موردنظر مسلمانان و به‌ویژه تطبیق دجال مسلمانان با عیسی موردنظر مسیحیان؛ علاوه بر نداشتن مستند قابل اعتماد، نقاط تناقض بسیاری دارد که خود ریچاردسون هم نتوانسته است آن‌ها را برطرف کند (Richardson, 2008: 156-163).

۱. ارجاع کم امامان شیعه علیهم السلام به دجال و در مقابل ارجاع بیش‌تر به عناصر دیگری همچون سفیانی، کم-رنگ بودن ارتباط مستقیم دجال با ظهور امام عصر علیه السلام و نیز عدم اقبال علمای شیعی به این موضوع گویای جایگاه پایین این بحث در مسائل آخرالزمانی مذهب تشیع دارد.

نتیجه‌گیری

جوئل ریچاردسون، از جمله نویسندگان و مبلغان اوانجلیستی است که با دیدگاه جدیدی که مطرح و تقویت کرده در تطبیق نگاه آخرالزمانی اسلام با پیشگویی‌های کتاب مقدس مسیحیان تلاش ورزیده است؛ به طوری که اشخاص و نمادهای مثبت منجی‌گرایی اسلامی همان افراد و نمادهای منفی کتاب مقدس مسیحیان تلقی می‌شوند و بالعکس. تفاوت و تمایز ریچاردسون از دیگر هم‌سلکانش تلاش برای مستند کردن مقدمات دیدگاهش از منابع دینی اسلامی و مسیحی است. اشکالاتی که به دیدگاه‌های ریچاردسون وارد شده، در دو دسته کلی قابل ملاحظه است: یکی تفسیرهای خاص و گاه منحصر به فرد از بخش‌های کتاب مقدس و پیش‌فرض‌های درون دینی است که مبنای نظریات وی بوده و عمدتاً توسط دیگر کارشناسان و عالمان مسیحی مورد نقد و تشکیک قرار گرفته است. اشکال دیگر به او، به مستندات و شواهد وی از اعتقادات و منابع اسلامی برمی‌گردد؛ چراکه او به صورت یکسویه سعی کرده برای ادعای خود از منابع اسلامی نمونه‌تراشی کند و علاوه بر نادرستی بسیاری مفروضات، از جوانب و نکاتی که در تعارض با نظریه وی بوده، چشم‌پوشی کرده است. از آن‌جا که نظریات مطرح شده توسط ریچاردسون و هم‌سلکان وی در جهت اسلام‌ستیزی در میان جوامع مسیحی مورد تبلیغ و بهره‌برداری وسیع قرار می‌گیرد و الگوی منجی‌گرایی اسلامی خطری برای کل جهان تلقی می‌شود؛ توجه و پاسخگویی به این دیدگاه‌ها و آگاه‌سازی عمومی در این زمینه وظیفه‌ای مهم برای دغدغه‌مندان و عالمان اسلامی است.

منابع

قرآن کریم

۱. آیتی، نصرت الله (بهار و تابستان ۱۳۸۳). *اهل کتاب در دولت مهدی*، مجله انتظار موعود، شماره ۱۱ و ۱۲.
۲. امینی، ابراهیم (۱۳۷۷). *دادگستر جهان*، قم، انتشارات شفق.
۳. بخاری، محمد بن اسماعیل (۱۴۲۱ق). *الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله ﷺ* و سننه و آیامه، تحقیق: محمد زهیر بن ناصر الناصر، بی جا، دار طوق النجاة.
۴. ترمذی السلمی (بی تا). *الجامع الصحيح سنن الترمذی*، تحقیق: أحمد محمد شاكر و آخرون، بیروت، دار إحياء التراث العربی.
۵. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد (۱۴۱۰ق). *غرر الحکم و درر الکلم*، قم، دار الکتاب الإسلامی.
۶. توفیقی، حسین (۱۳۸۴). *آشنایی با ادیان بزرگ*، تهران، سمت.
۷. جمعی از نویسندگان مجله حوزه (۱۳۷۸). *چشم به راه مهدی ﷺ*، قم، انتشارات دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم.
۸. حاکم النیسابوری، محمد بن عبد الله أبو عبد الله (۱۴۱۱ق). *المستدرک علی الصحیحین*، تحقیق: مصطفى عبد القادر عطا، بیروت، دار الکتب العلمیه.
۹. زمانی، محمد حسن (۱۳۹۲). *مستشرقان و قرآن*، قم، بوستان کتاب.
۱۰. سجستانی الأزدی، سلیمان بن الأشعث أبو داود، (بی تا) *سنن أبی داود*، تحقیق: محمد محیی الدین عبد الحمید، بی جا، دار الفکر.
۱۱. شاهینی، تیمور (۲۰۱۴م). *کتاب مقدس دربارہ سرزمین اسرائیل چه می گوید؟*، مجله کلمه شماره ۲۳؛ <http://www.kalameh.com/Pages/ArticleDetails.aspx?ArticleID=448>,
Viewed in 2014/03
۱۲. شیبانی، أحمد بن محمد بن حنبل، (۱۴۲۱ق). *مسند الإمام أحمد بن حنبل*، تحقیق: شعيب الأرناؤوط عادل مرشد و آخرون، بی جا، مؤسسة الرسالة.
۱۳. صدر، سید محمد (۱۳۸۴). *تاریخ پس از ظهور*، مترجم حسن سجادی پور، تهران، انتشارات موعود عصر عبدالمجید.
۱۴. صدر، صدرالدین (۱۳۸۶). *المهدی ﷺ*، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
۱۵. صدوق، محمد بن علی (۱۳۹۵ق). *کمال الدین و تمام النعمه*، تهران، انتشارات اسلامی.

۱۶. طبرانی، (۱۴۰۴ق). *المعجم الكبير*، تحقيق: حمدى بن عبدالمجيد السلفى، موصل، مكتبة العلوم والحكم.
۱۷. طبسى، نجم الدين (۱۳۸۲). *چشم‌اندازى به حكومت مهدي* ﷺ، قم، انتشارات بوستان كتاب.
۱۸. _____ (۱۳۸۸). *تا ظهور*، قم، انتشارات بنياد فرهنگى حضرت مهدي موعود ﷺ.
۱۹. طوسى، محمدبن الحسن (۱۴۱۱ق). *الغيبية*، قم، انتشارات دار المعارف الإسلامية.
۲۰. عبدالمحمدي، حسين (۱۳۹۲). *مستشرقان و پيامبر اعظم* ﷺ، قم، انتشارات بين المللى المصطفى ﷺ.
۲۱. عياشى، محمدبن مسعود (۱۳۸۰). *تفسير العياشى*، تصحيح: هاشم رسولى محلاتى، تهران، المطبعة العلمية.
۲۲. القزوينى، ابن ماجه أبو عبدالله محمدبن يزيد، (بى تا). *سنن ابن ماجه*، بى جا، مكتبة أبى المعاطى.
۲۳. قشبرى النيسابورى، مسلم بن حجاج (بى تا). *صحيح مسلم*، تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت، دار إحياء التراث العربى.
۲۴. كاظمى، مصطفى بن ابراهيم (بى تا). *بشارة الإسلام فى علامات المهدي* ﷺ، محقق: حسن، نزار، بيروت، بلاغ.
۲۵. كلينى، محمد بن يعقوب بن اسحاق (۱۴۰۷ق). *الكافي*، تهران، دار الكتب الإسلامية.
۲۶. كورانى، على (بى تا). *عصر الظهور*، دار الهدى.
۲۷. كورانى، على و جمعى از نويسندگان (بى تا). *معجم أحاديث الإمام المهدي* ﷺ، به همت موسسه معارف اسلامى، قم، انتشارات مسجد مقدس جمكران.
۲۸. كهن، ابراهام (۱۳۸۲). *گنجینه‌ای از تلمود*، ترجمه: امير فريدون گرگانى، بى جا، انتشارات اساطير.
۲۹. گندمى، رضا (تابستان ۱۳۸۴). *اندیشه قوم برگزیده در يهوديت*، مجله هفت آسمان شماره ۲۶.
۳۰. مجلسى، محمد باقر (۱۴۰۳ق). *بحار الأنوار*، بيروت، دار إحياء التراث العربى.
۳۱. _____ (۱۴۰۴ق). *مرآة العقول فى شرح أخبار آل الرسول* ﷺ، تهران، انتشارات دار الكتب الإسلامية.
۳۲. محمدى، محمد حسين (۱۳۹۰). *آخر الزمان در اديان ابراهيمى*، قم، انتشارات بنياد فرهنگى حضرت مهدي موعود ﷺ.
۳۳. مكارم شيرازى، ناصر (۱۳۸۶). *حكومت جهانى مهدي* ﷺ، قم، انتشارات نسل جوان.
۳۴. منتظرى، حسينعلى (۱۳۸۷). *موعود اديان*، تهران، انتشارات خرد آوا.
۳۵. موحديان عطار، على و ديگران (۱۳۸۹). *گونه‌شناسى اندیشه منجى موعود در اديان*، قم، انتشارات دانشگاه اديان و مذاهب.

۳۶. موسوی، سیدرضی (۱۳۸۹). *شرق‌شناسی و مهدویت*، قم، انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام.
۳۷. نعمانی، ابن‌ابی‌زینب (۱۳۹۷ ق.). *الغیبه*، محقق: علی‌اکبر غفاری، تهران، نشر صدوق.

منابع انگلیسی

38. Phillip Goodman, (2003) *The Assyrian Connection* (Tulsa, Oklahoma: Prophecy Watch Books, 1993 — revised).
39. Richardson Joel (2006). *Antichrist: "Islam's Awaited Messiah"*, Pleasant Word-A Division of WinePress Publishing.
40. _____, (2008). Crimp Susan, "Why We Left Islam: Former Muslims Speak Out", WND Books, Washington DC 1st edition.
41. _____, (2009) "The Islamic Antichrist: The Shocking Truth about the Real Nature of the Beast", WND Books, Washington DC 1st edition 2009.
42. _____, (2012). "Mideast Beast: The Scriptural Case for an Islamic Antichrist", WND Books, Washington DC 1st edition.
43. _____, (2015) *When A Jew Rules the World: What the Bible Really Says about Israel in the Plan of God Antichrist*, WND Books, Washington DC.
44. Shoebat, Walid, (2008) "God's War on Terror: Islam, Prophecy and the Bible", Joel Richardson (Contributor), Top Executive Media; 1st edition.

مقاله‌های انگلیسی

45. Kurschner Alan E. , "A Response to Joel Richardson", <http://www.alankurschner.com> 20/11/2012/a-response-to-joel-richardson, Viewed in (2014/03)
46. Osborne Sean, (2012/02) "A Response to "Joel Richardson's" Perceived Prophecy Problems", <http://eschatologytoday.blogspot.com.esresponse-to-joel-richardson-s-perceived.html>, Viewed in 2014/02.
47. Reagan David R, (2013/06). "The Antichrist Will he be a Muslim?", www.lambliion.com/articles/articles_islam4.php.

48. _____ (2014/03) "Islamic Eschatology What are the end-time prophecies of Islam?", www.lamblion.com/articles/articles_islam2.php, Viewed in.
49. _____ (2014/03) "The Muslim Antichrist Theory: Joel Richardson", www.lamblion.com/articles/articles_islam6.php, Viewed in.
50. Richardson, Joel, "Belief in Mahdi: Widespread in Islamic world", <http://www.wnd.com/2012/08/belief-in-mahdi-widespread-in-islamic-world>, 2013/1/20.
51. _____ "2013/1/20 Why the Islamic Antichrist theory matters", <http://www.wnd.com/2012/07/why-the-islamic-antichrist-theory-matters>.
52. _____ 2013/1/20 "Will Islam Be Our Future? — A Study of Biblical and Islamic Eschatology", <http://www.answering-islam.org/Authors/JR/Future/index.htm>.
53. _____ 2013/8/10 Joel, "Iran's missile emblazoned with 'Yeay Mahdi!'", <http://www.wnd.com/2010/08/195045>.
54. _____ 2014/10/20 "Is prophecy being fulfilled now in Iraq and Iran?", <http://www.wnd.com/2014/06/is-prophecy-being-fulfilled-now-in-iraq-and-iran>.
55. _____, (2013/6).10 "Boston Bombers: Expecting the Mahdi", <http://www.joelstrumpet.com/?p=4989>.
56. Sizer Stephen, "Conversing with Joel in the Shadows", www.stephensizer.blogspot.com/2009/03/conversing-with-joel-in-shadows.htm, Viewed in 2012/11.
57. Smith Craig, in 2014/03 "Joel Richardson's Use of Daniel in Arguing for an Islamic Antichrist", <http://shepherdproject.com/joel-richardsons-use-of-daniel-in-arguing-for-an-islamic-antichrist>, Viewed.

سایت‌ها:

58. http://www.amazon.com/gp/bestsellers/books/15755551/ref=pd_zg_hrsr_b_1_4_last.
59. <http://www.harunyahya.com/en/Harun-Yahyas-Interviews-and-Conversations/164671/mr-adnan-oktars-conversation-with>.
60. <http://www.i2ministries.org>.
61. http://www.lamblion.com/articles/articles_islam6.php.
62. <http://www.mario-gregorio.blogspot.com/2012/09/joel-richardsons-gog-challenge-met-and.html>.
63. <http://www.nytimes.com/best-sellers-books/2011-03-06/e-book-nonfiction/list.html>.
64. <http://www.stephensizer.blogspot.com.es/2009/03/conversing-with-joel-in-shadows.html>.

